

Bakó Katalin – Domokos Dóra – Goda Beatrix

Szöveg nélküli képkönyvek alkalmazása könyves foglalkozásokon

–
esettanulmány¹

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársaiként az elmúlt évben számos szöveg nélküli képkönyveken alapuló foglalkozást tartottunk óvodás, alsó tagozatos és felső tagozatos gyermekek részére. Olyan kérdésekre kerestünk válaszokat, hogy hogyan és milyen módszerekkel lehet a szöveg nélküli képkönyveket csoportosan feldolgozni; ugyanazt az élményt adja-e a képkönyv egy 5 évesnek, mint egy 12 évesnek. A foglalkozásokhoz kizárólag művészileg magas színvonalon kivitelezett, igényes, nem egy esetben, szakmai zsűri által díjazott műveket használtunk.

A közkönyvtárak és a közoktatás feladatai között számos párhuzamot találhatunk. Az IFLA (Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetsége) gyermekek (0-18 évesek) könyvtári ellátására vonatkozó irányelvei között szerepel a nyelvi, az olvasási és a műveltségi készség fejlesztése, valamint annak a biztosítása, hogy a gyermekek megoszthassák egymással olvasási élményüket. A Nemzeti alaptantervben² a közoktatásban fejlesztendő kulcskompetenciák között szerepel az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség, valamint az anyanyelvi kommunikáció fejlesztése is. Ezen feladatok együttes ellátására ideális eszköz a szöveg nélküli képkönyvek használata könyvtári, iskolai könyvtári vagy iskolai foglalkozások keretében.

Szerencsénkre találtunk olyan nevelési és oktatási intézményeket, amelyek partnerek lettek kísérletező munkánkban. Mivel a képek értelmezésénél, a képkönyvek feldolgozásánál figyelembe kell venni a gyermekek életkorát és fejlettsé-

gi szintjét, minden helyszínen több művet is kipróbáltunk. A könyvek kiválasztását, a hozzájuk tartozó kérdéseket, a feladatok összeállítását, a gyermekektől elvárt válaszokat és reakcióik megtervezését a téma nemzetközi szakirodalmára alapoztuk.

Az alábbiakban módszereinket, tapasztalatainkat, megfigyeléseinket foglaljuk össze az egyes korosztályok szempontjából.

Domokos Dóra: EGY kép többet mond EZER szónál, avagy az óvodások első képkönyves élményei

2018 őszén megjelent Rofusz Kinga Otthon című könyve a gyermekirodalmi könyvpiacra. Az illusztrátor több interjúban is beszélt a képkönyvről mint hazánkban eddig nem ismert, szépirodalmi műfajról. Szakmai és személyes érdeklődésemet is felkeltette a téma. Gyermekek- és ifjúsági könyvekkel foglalkozó könyvtárosként és két óvodáskorú gyermek édesanyjaként, érdeklődéssel figyelemmel mi a varázsa, hogyan segítheti a még betűket olvasni nem tudó gyermekeket egy képkönyv.

Az elmúlt fél év során 5-10 éves gyermekek számára tartottam képkönyves foglalkozásokat. Az első tapasztalatokat kisiskolások között szereztem egy nyári táborban. A céljaimnak megfelelő pedagógiai koncepcióm kialakításához elengedhetetlenül fontosak voltak az ott szerzett tapasztalatok. Ennek során ugyanis rájöttem, hogy számomra a legideálisabb a nagycsoportos, iskolába készülő óvodás korosztály, ma már nem is tartok foglalkozást csak óvodás csoportoknak.

Az alábbiakban az első tapasztalatokat is beépítve a fókuszpont a gyermekek első képkönyves találkozásán van, illetve, hogy milyen módszerrel tudom az óvodások körében élményszerűen bemutatni a képpel mesélő könyveket.

Képkönyvek a gyakorlatban

A hazai könyves piacon nem igazán beszélhetünk képkönyvekről. Nincs ilyen a könyvesboltokban, könyvtárakban, szinte kizárólag a már korábban említett Rofusz Kinga-kötet. Ám Pauer Erika és Szabó Eszter, az egrri Bródy Sándor Megyeyei és Városi Könyvtár könyvtárosai révén több külföldi képkönyvet is megismerhettem. Az általuk tartott könyvtári foglalkozáson találkoztam képkönyves foglalkozással először. Mivelhogy később külföldről sikerült beszerezni több képkönyvet is, a gyermekeknek az alábbi két könyvvel tudtam bevezetni a képkönyv fogalmát:

Iela Mari: Ein Baum geht durch das Jahr. Moritz, 2015

Suzi Lee: Wave. Chronicle Books, 2008

Az *Ein Baum geht durch das Jahr* (Egy fa egy éve) című klasszikus a természet körforgását bemutató mű. A szerző az olasz Iela Mari – eredeti néven Gabriela Ferrario (1931–2014) – számos gyermekkönyv szerzője és illusztrátora.

Suzi Lee *Wave* (Hullám) című könyve 2008-ban elnyerte a New York Times legjobb illusztrált könyv díját.

Kiknek? Milyen céllal?

Ennek a két fő kérdésnek a megválaszolása irányította foglalkozásaim kialakítását. A korosztály, a helyszín és a meghatározott cél képezték az alappilléreket.

2019. október végéig kilenc foglalkozást tartottam három különböző helyszínen, más-más életkorú csoportnak a fent említett két könyv alapján. Napközis táborban 8-10 éves gyermekeknek, nyári könyvtári piknik keretében 3-5 évesek-

nek, valamint a Zuglói Herminka Óvoda és a NEO Katica Tagóvoda nagycsoportjaiban 6-7 éveseknek délelőtti csoportfoglalkozáson.

Az első két helyszínen, a táborban és a könyvtári sátorban szerzett tapasztalatok nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az én célközönségemnek, az óvodásoknak a legmegfelelőbb első képkönyves foglalkozást építhessem fel.

Elsődleges célom lett, hogy a résztvevő gyermekek *pozitív könyves élményt kapjanak*. Olyan légkörben meséljenek a velem, illetve a *képkönyvvel* töltött időről, ami jó érzéssel tölti el a lelküket. Legyen ez olyan félóra a napjukban, amikor könyvet foghatnak, lapozhatnak, miközben a szóbeli kifejezőkészségük fejlődik, a fantáziájukról – hiszen mindenki magában „olvassa végig” először a képkönyvet – nem is beszélve! A másik cél természetesen az *olvasóvá nevelés* volt.

Fontos megemlíteni, hogy óvodás korban elengedhetetlen a *mozgásos játékok* beépítése a foglalkozásba. A ráhangoló és a lezáró résznél egyaránt segíti a gyermekek figyelmének fenntartását. Nagyon szívesen veszik az ajándékot, így a találkozás végén tölem minden esetben saját készítésű, a feldolgozott könyvhöz kapcsolódó *könyvjelzőt* kaptak.

Az általam választott két képkönyv más-más értéket képvisel. Míg első az *ismeretközlésre fókuszál*, addig a második *művészi élményt* ad.

Foglalkozásleírások

1. Foglalkozás *Iela Mari: Ein Baum geht durch das Jahr* című könyve alapján.

Feldolgozása:

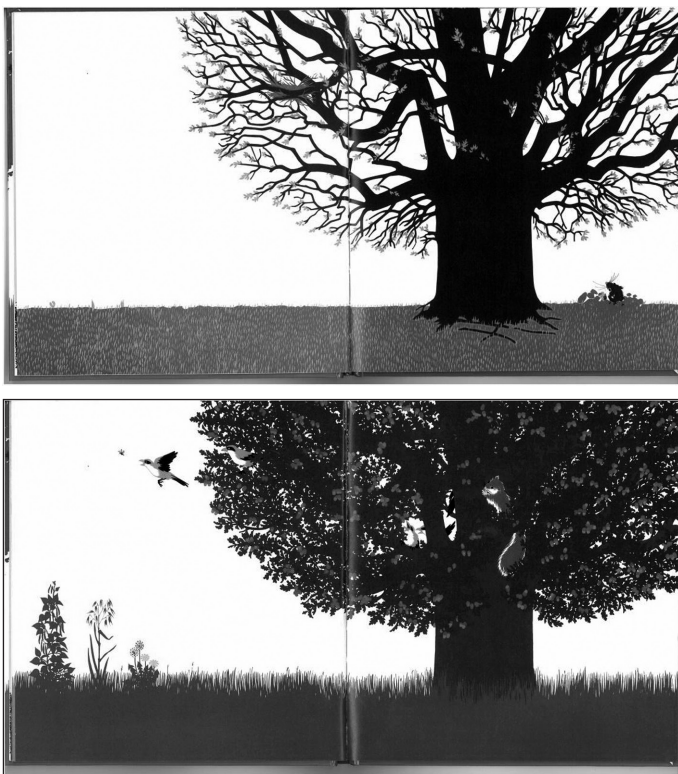
- iskolásokkal (8-10 évesek) nyári tábor keretében, időtartam 35-40 perc, 2 alkalommal.

A könyv egy fát központba állítva mutatja be a négy évszakot, illetve egy mogyorós pele és egy költöző madárcsalád kapcsolatát.

I. Minden esetben *egy kötetlen bemutatkozással* kezdődött a foglalkozás, megkérdeztem, hogy hogy érzik magukat, milyen érzésekkel érkeztek. Ilyen módomban feltérképezhetővé vált a lelkiállapotuk és a csoportegység.

Majd a feldolgozást *ráhangelődést* segítő feladattal folytattam. A fantáziájukat szerettem volna bekapcsolni egy „Csukd be a szemed, és képzeld el, hogy egy erdőben sétálsz!” játékkal. Vezetett meditáció vagy képzettársítás folyamán az erdő hangulatát kellett elképzelniük a négy évszaknak megfelelően.

II. Következő lépésként elővettem a könyvet, és kezdődhetett a *fő rész*, az „új átadása”! Megkérdeztem, ki tud már olvasni, ugyanis voltak a csoportban olyanok, akik akkor végezték el az első osztályt. Biztosítottam őket arról, hogy a foglalkozásra hozott könyvet mindenki tökéletesen fogja tudni olvasni. Azt kértem tőlük, hogy először csöndben, magukban olvassák végig a történetet, és ha elfogytak a lapok, megbeszéljük a látottakat!

A feldolgozás során irányított kérdésekkel először a könyv újfajta közlési technikájára vezettem rá őket:

- Kell-e ismerni a betűket, hogy olvasni tudjunk?
- Hogyan neveznék azt a könyvet, ami képekkel meséli el a cselekményt?
- Szívesen olvasnának-e még hasonló műveket?
- Milyen általuk ismert, olvasott történetet nézegetnének képkönyv formában?

Aztán a könyv történetét beszéltük meg. Ki volt a főszereplő? Mi történt vele? Tetszett-e a könyv?

Majd közös „olvasással” végignéztük a könyvet. Fontos megemlíteni, hogy a jó képkönyveknek mindig van *másodlagos jelentése* is, amire rá lehet irányítani a figyelmet. Ebben az esetben én a természet- és állatvédelmet emeltem ki!

III. A könyv feldolgozása után a *reflektáló, összegző, lezáró rész* következett, amit egy átmozgató játékkal, a jól ismert szobros játékkal kezdtem. A gyermekek körbe-körbe sétálnak, futnak és egy tapsra mindenki azzá változik, amit mondok, két tapsra sétálhat tovább. Próbáltam a természetből vett növényekkel, állatokkal kapcsolódni a könyvhöz.

Lezárásnak mindenkinek adtam egy saját készítésű *könyvjelzőt*, amire a mogyorós peléről írtam információkat.

Tapasztalatok

A helyszín és a csoportösszetétel kapcsán:

Első tapasztalataimat a III. kerületi összevont nyári, napközis táborban szereztem. Szinte azonnal érezhető volt, hogy sem a korosztályi sokszínűség, sem a helyszín, sem az időpont nem megfelelő számomra. Mivel a gyermekek nem ismerték egymást, nehezen nyíltak meg, fáradtak és életuntak voltak a nyolcévesek és a kiskamaszok is. Érthető volt, hogy a nyár közepi időpontban inkább pihentek volna. A helyszín sem volt ideális, nagy sörstrakban, salakpályán kellett együtt dolgoznunk.

A foglalkozásterv a gyermekcsoport összetétele és a nem várt körülmények miatt azonnali átalakítást igényelt. Hosszabban zajlott az érdeklődő, feltérképező beszélgetés. És inkább a szobros játékkal próbáltam oldani, lazítani a gyermekeket, bekapcsolni a fantáziájukat, illetve átmozgatni őket.

A képkönyv kapcsán:

Az előbb leírt negatív körülmények ellenére meglepődve tapasztaltam, hogy a könyv végiglapozása közben teljes csöndben és csillogó szemmel figyelték a történetet. A csoda, az élmény átadása megtörtént. Szívesen fogtak volna még a kezükbe hasonló könyveket, és a mogyorós pele mint ismeretlen rágszáló típus is tetszett nekik. Örültek az ajándék könyvjelzőn olvasható információknak is. A kérdésekkel történő feldolgozás mégis nehézkesen alakult. A gyermekek passzívan álltak a helyzethez.

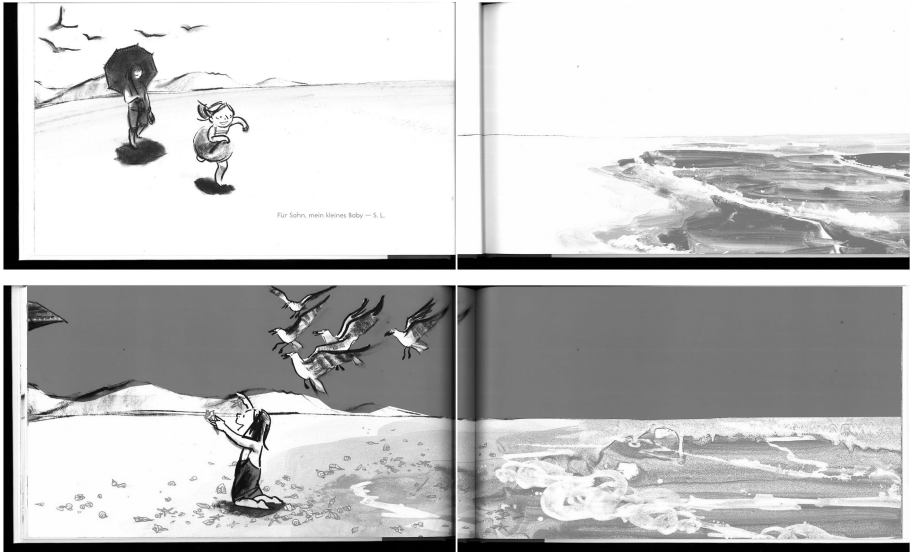
Tanulság a könyv történetéhez, hogy didaktikusan és direkt mesél. Inkább az óvodás korosztály igényeihez és ismereteihez igazodik. Egy nyári tábor, előzetes helyszín- és gyermekismeret nélkül, nem a legideálisabb közeg egy ilyen típusú eseményhez! Viszont a képkönyv, mint új, ismeretlen forma tetszett a gyermekeknek, és szívesen foglalkoztak vele! A kötelező olvasmányokat szívesen olvasnák ebben a formában!

2. Foglalkozás *Suzu Lee: Wave* című könyve alapján.

Feldolgozása:

- iskolásokkal (8-10 évesek) nyári tábor keretében, időtartam 35-40 perc, 2 alkalommal
- óvodásokkal (5-7 évesek), délelőtti foglalkozáson, 4 alkalommal

A könyv egy kislány tengerrel való első találkozását jeleníti meg. Harmadik szereplőként jelenik meg egy sirálycsapat, mintegy hangsúlyozva az események fókuszát. A művészeti hatás erősebb, a könyv nem véletlenül nyerte el kiadása évében a New York Times legjobb illusztrált könyv díját.

I. Ebben az esetben is *kötetlen bemutatkozással* kezdtem. Ki vagyok, honnan jövök. A könyvtáros, könyvtár fogalmának tisztázását is megejthetjük az ismerkedő részben.

A *ráhangelődést* kétféleképpen alakítottam ebben az esetben;

- Test bemelegítése hagyományos fej-, nyak-, váll-, csípő-, és térdkörzés-sel. Majd a beszédhez, önkifejezéshez fontos arcizmok, száj, nyelv bemelegítése játékos, vicces formában, úgynevezett manócska játékkal.
- Fantázia bemelegítése találós kérdésekkel. Vízzel, nyárral, vízparttal kapcsolatos fogalmakra kérdeztem rá, mint például kagyló, strand, hajó, nap, cápa stb.

Az éppen aktuális csoporttól függően lehet még utazós játékot is játszani, ahol szembecsukás után általam irányítva mindenki elképzeli a kedvenc vízparti helyszínét. Esetleg hangeffekttekkel színesíthető az „utazás”.³

II. A már leírt módon elkezdődött a képkönyv megmutatása, *közös feldolgozása*. Irányított kérdéseimmel a Hullám című könyv esetében a természet és ember kapcsolatát jártuk körül.

- Vajon járt-e már tengerparton a főszereplő kislány?
- Hogyan próbál a kislány kommunikálni a tengerrel?
- Mit csinálnak a sirályok a képeken?
- A tenger beszélget a kislánnyal?
- Hogyan kell viselkedni a természettel?
- Kiszámítható-e a tenger?

III. *Lezárásként* a „tűz, víz, repülő” játékot alkalmaztam, aminek a vízpart három helyszínét feleltetem meg. „Hajó” mondásánál integetni kellett, „víznél”

úszó mozdulatokat kellett tenni, a „part” elhangzásánál le kellett guggolni. Aki kiesett, attól azt kértem, hogy az általam előre odakészített víz és tenger témájú könyvek közül válasszon és lapozza azokat végig. Búcsúzáskor természetesen *könyvjelzőt* kaptak ajándékba a gyermekek.

Tapasztalatok

A helyszín és a csoportösszetétel kapcsán:

A Hullám című könyvvel volt szerencsém a legtöbb tapasztalatot szerezni. A tábori és óvodai helyszínen dolgozva kimondhatom, hogy nagyon fontosak az alábbiak:

- a foglalkozáson résztvevő gyermekek ismerjék egymást,
- maximum 14 résztvevő legyen,
- a helyszín megfelelően „zárt” legyen.

A nyári tábor iskoláskorú inkább a lazító, játékos oldaláról közelítettek a témához. Az időpont, a helyszín inkább a kötöttségek nélküli együttlétre irányított minket.

Az általam választott két óvodában már tudatosan figyeltem, hogy az előbb felsorolt pontokat teljesítve kezdjek bele a munkába. A felkért óvodák minden esetben szívesen, érdeklődéssel fogadták jelentkezésemet. Négy alkalommal volt lehetőségem középső- és nagycsoportokba eljutni és bevezetni a képpel mesélés lehetőségét. A gyermekek itt saját csoportszobájukban tudtak a legjobban figyelni. Az optimális létszám 12-14 fő volt, fiúk és lányok vegyesen. A csoport elhelyezkedésénél fontos tekintettel lenni arra, hogy egyetlen könyvet néz minden gyermek. Mindenkinek ugyanolyan jól kell látnia a képeket. Lehetőséget kell adni mindenkinek, hogy elmondhassa, mit gondol. Ennél nagyobb létszámnál erre nincs lehetőség.

A képkönyv kapcsán:

A Hullám végiglapozása közben teljes csöndben figyelték a történetet, a filmszerű képek láthatóan felkeltették az érdeklődésüket ezáltal a csoda, az élmény átadása itt is megtörtént. Az iskolásoknak és az óvodásoknak is tetszett a könyv, a főszereplő személyét közel érezték magukhoz. Összegezve az első képkönyves élményük pozitívnak mondható.

Mindkét helyszínen sok könyvet vittem a foglalkozás végére, amit nézegethettek. Kiemelném a Csimota Kiadó Design könyvek sorozatát (klasszikus mesék képkönyv formában), amelyeket előszeretettel forgattak, kritizálták az illusztrációs technikákat. Ez a sorozat is inkább a vizuális, művészi élményre helyezi a hangsúlyt, akárcsak a Hullám.

Tapasztalatom szerint a foglalkozás lezáró részében időt kellett hagyni a szabad lapozgatásra, az egymás közti beszélgetésre. Ezzel is erősíteni lehet a pozitív könyves élményt.

A fantázia aktív használata minden esetben megfigyelhető volt. Az óvodásoknál az egyik találós kérdés megfejtése a polip volt. Minden kisgyermek a történet feldolgozása közben az egyik oldalon megjelenő kék, fehér, fekete képen, a felemelkedő hullámban felfedezni vélte a polipot, és annak csápjait.

Az iskolás gyermekek összetett mondatokban beszéltek a történetről. Érzékelhető volt egyfajta kontrollált kifejezésmód. Az óvodások fantáziadúsabb, egyszerű mondatokat használtak.

Összegzésként megállapítható, hogy rengeteg lehetőség rejlik a képekkel mesélő könyvekben. Úgy érzem, hogy az első óvodai képkönyves találkozáshoz sikerült kialakítanom a megfelelő tematikát. Azt viszont már tudom, hogy ugyanahhoz a csoporthoz a későbbi alkalmak során érdemes többlettartalommal is bírót könyvet vinni.

Azt gondolom, hogy az óvodapedagógusok és a gyermekkönyvtárosok saját céljaiknak megfelelően több alkalommal, projektszerűen vonhatják be a képkönyveket munkájukba.

A műfaj alkalmas lehet arra, hogy kialakításra kerüljön az óvodákban egy három éves könyves program könyvtári szakember bevonásával. Ennek során a kisgyermek a szociális kompetenciáik mellett a könyvekkel, könyvtárakkal való kapcsolatukat is kialakíthatnák.

Könyvtárosként, számomra az a legfontosabb, hogy a képkönyv az olvasóvá nevelés egyik rendkívül hasznos eszközeként használható fel a még olvasni nem tudó gyermekek körében.

Bakó Katalin: Mindenki KÉPes OLVASNI! Komplex képkönyves foglalkozások az általános iskola kezdő szakaszában

Az általános iskola első szakaszában különösen fontos, hogy megmaradjon a gyermekek óvodából hozott természetes kíváncsisága, a tanulás és az ismeretszerzés iránti öröme, a kérdésfeltevés bátorsága, a másokra való odafigyelés képessége.

Ugyanakkor alapvető iskolai feladat a gyakorlott olvasni tudás elsajátításához szükséges készségek megalapozása, a szövegértés, a kritikus gondolkodás fejlesztése. Ezt elérni többtényezős és nehéz feladat. Úgy vélem, hogy ebben nagy segítséget jelenthetnek a képkönyvek, főleg az írni és olvasni még nem, vagy nehezebben tudó elsősök és másodikosok körében.

Kíváncsi voltam, hogy milyen keretek között lehetséges (és nem lehetséges) a képkönyveket beépíteni az iskolai napi rutinba, hogyan lehet órai keretek között alkalmazni a műfaj segítségével az olvasásnépszerűsítő és olvasásfejlesztő módszereket, s hogy milyen tantárgyi kapcsolatai és lehetőségei lehetnek a foglalkozásoknak. Fontos volt számomra, hogy az elsősök és másodikosok iskolai szocializációs időszakában megerősítsem az olvasás iránti érdeklődést, segítsem a szövegértést és a szóbeli kifejezőképességet. Törekedtem arra, hogy pozitív élményeket kap-

csoljak a közös olvasáshoz, mint közösségi aktivitáshoz, s hogy elhiggyék: képesek olvasni.

Óráimat iskolai könyvtári környezetben tartottam, azzal a céllal, hogy a képkönyvek segítségével szerzett pozitív tapasztalatok mellett megismerjék az iskolai könyvtár terét és állományát, s legyen kedvük könyvtárba járni és könyveket lapozgatni, olvasni.

A foglalkozások célja:

- az olvasás iránti érdeklődés felkeltése,
- az olvasóvá nevelés,
- az „én is tudok olvasni”-élmény megteremtése,
- az olvasásfejlesztés
- a beszédművelés, valamint a szóbeli kifejezőkészség fejlesztése,
- az élıszavas történetmesélés ösztönzése,
- a közösségépítés, érzékenyítés képkönyvek segítségével,
- az iskolai könyvtár használatának ösztönzése.

A választott iskola és az osztályok

A képkönyves foglalkozásokat a IX. kerületi Kőrösi Csoma Sándor Kéttannyelvű Általános Iskolában tartottam a nyelvi tagozat első és második évfolyamán tanuló diákoknak.

Az 1. a osztály 30, a 2. a osztály 28 fő, mindkét tanulócsoporthoz tanítópárossal dolgozik.⁴

A helyszín

Az iskolai könyvtár jól felszerelt, átgondolt terekkel rendelkezik; állománya fejlesztendő, de nem elhanyagolt. Szerencsére iskolai közösségi tér is, s az iskola tanulói és pedagógusai gyakran kölcsönzik is az állományt. A foglalkozásokat kiscsoportos keretek között is és teljes osztállyal is meg tudtam tartani, külön vonzerő volt a gyermekek számára a babzsákok és a nagy „olvasófotelek” jelenléte.

Téma- és tantárgyválasztás

Az volt célom, hogy könnyen alakítható tanmenettel bíró tantárgyat válasszak, többek között ezért is döntöttem az *etika* smellett. A többi tantárgyhoz való kapcsolódás lehetőségét most dolgozom ki, a foglalkozásokat az osztályokkal tavasszal folytatjuk.

A képkönyveket úgy választottam ki, hogy az *etikai neveléshez* kapcsolódjanak: közösségi élményszerzés, a másság elfogadása, közös munka és problémamegoldás, egymás segítése stb. Emellett az aktuális, mindennapi „slágertémák” is szerepeltek a kínálatban, úgymint például környezetvédelem, klímaválság, faültetés, környezettudatosság.

Ez a témakör – mint kiderült – jól illeszkedett az iskola idej kiemelt témájához: környezettudatos élet a mindennapokban, szemléletformálás az iskolában.

A foglalkozások helyszíne

A pedagógusok különösen jó módszerek tartották a képkönyvek alkalmazását, sokkal könnyebb volt a kiemelt témát feldolgozni az olvasni nem tudó gyerekekkel is.

A foglalkozássorozat időbeosztása, órarendi illeszkedése

A foglalkozások az elsősöknel a 4., a második osztálynál a 3. illetve az 5. órában zajlottak, órarendi keretek között. Mindkét osztály az etika órán volt a könyvtárban, vagyis minden esetben közel 45 perc állt rendelkezésemre.

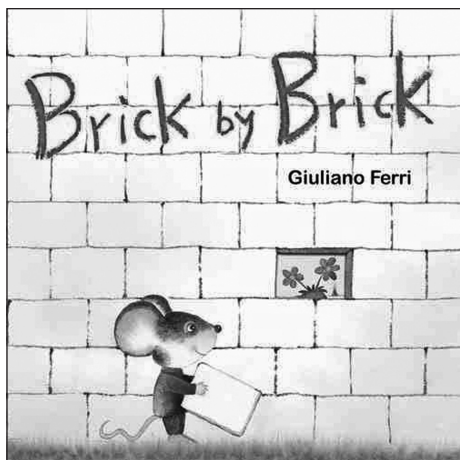
A tanítókkal azt tapasztaltuk, hogy a délelőtti időszakban tartott képkönyves foglalkozások hatékonyabbak voltak, nyilvánvalóan főként az életkori sajátosságok miatt.

(A délutáni, napközis sávban tartható, hosszabbra tervezett órákat tavasszal tesztelem az osztályban tanító pedagógus kollégák és az iskolai könyvtáros bevonásával).

A képkönyvek és a foglalkozások rövid ismertetése

1. képkönyv: *Giuliano Ferri: Brick by Brick. Minedition, 2016.*

Egy kiséger meglát egy falon virító virágot. Amikor letépi a kis virágot, meglát egy téglát a falban. Ki is veszi a téglát és ezáltal átlát a falon. Barátaival lebontják a falat, s feltáruik a szemük előtt egy új világ, ráadásul egy közeli szigeten ismeretlen állatok laknak. A történet végére az elhordott téglákból együtt építenek hidat, hogy találkozhassanak. Tehát a falakból hidakat is lehet közösen építeni.

A foglalkozás váza:

Ráhangelődés:

- Testtudatot fejlesztő mondóka (szem, fül, orr, száj, kéz, láb, szív a különleges látáshoz)
- Találós kérdések állatokról és a hídról (másként való gondolkodás bekapcsolása)

Jelentésteremtés, a képkönyv elolvasása⁵

- A képkönyvet mindenki „elolvassa” csendben, körben ülnek, én lapozok és figyelek arra, hogy mindenki láthassa,
- majd közös olvasással megbe-

széljük, milyen címet adnának az első olvasás után a könyvnek, hogy miről is szól szerintük, kik a szereplők, hogy hívják őket, mi volt számukra fontos, ha ők a szereplők, hol érzik jól magukat a történet helyszínein és szituációiban.

Reflexió

- Beszélgetés a könyvről, dicséret, ajándékozás és tudatosítás: mindenki képes olvasni.

2. képkönyv: Barroux: *Where is the Elephant?*. Barroux, 2016.

Hol van az elefánt? Hol a papagáj? Hol a kígyó? És várjunk csak! Hol vannak a fák? Hova is tud elbújni az elefánt, a papagáj és a kígyó, ha már nincsenek erdők? Mit lehet tenni, ha uralja a teret a város, a házak és az autók tömkelege? A táj változása, a fák eltűnése és a három bujkáló állat története lehetőséget ad arra, hogy beszéljünk a fák szerepéről, a városfejlesztés fontosságáról, az állati élőhelyek védelméről.

A foglalkozás felépítése:

Ráhangelődés:

- Testtudatot fejlesztő mondóka (szem, fül, orr, száj, kéz, láb, szív a különleges látáshoz).

- Beszélgetés az érzékszervekről.
- Fantázia „bekapcsolása” hangok segítségével: az esőerdő és az elefántok hangja.

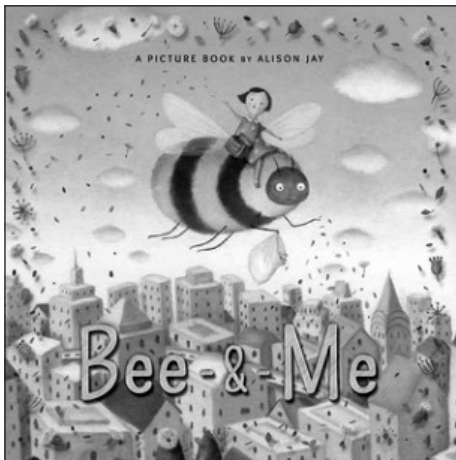
Jelentésteremtés, a képkönyv elolvasása

- Beszélgetés a könyvről. Kulcsszavak, fontos beszélgetési lehetőségek: mi történik valójában, miről szól a történet, ki vagy a történetben, mit lehet tenni a környezetvédelem kapcsán, ők mint kisiskolások tudnak-e tenni a környezetért, hulladékgyűjtés, környezetvédelem, fák ültetése stb.

Reflexió

- Beszélgetés a könyvről, dicséret, ajándékozás és annak tudatosítása, hogy mindenki képes olvasni.

3. képkönyv: Alison Jay: *Bee and Me*. Old Barn Books, 2017.

Egy kislány találkozik egy elázott méhecskével, barátok lesznek, a méhecske pedig feltárja, mit is tehetnek a gyermekek a méhek és a virágok megővése érdekében (pl. magok gyűjtése a mezőn és azok ültetése). A történet végére pedig a kislány is megtalálja barátait a szomszéd fiú és a méhecske, (valójában méhkirálynő) személyében.

A foglalkozás váza:

Ráhangolódás:

- Kendős játék (vizuális ingerek segítségével a fantázia bekapcsolása): „Ez a kendő nem kendő, ez a kendő egy virágos rét”.
- A szaglás és az illatok bekapcsolása, a téma megjelölése: erdei virágméz illata. (Érdeemes előtte a tanítóval egyeztetni, van-e olyan aki allergiás a mézre.)

Jelentésteremtés, a képkönyv elolvasása

- Beszélgetés a könyvről. Kulcsszavak, fontos beszélgetési lehetőségek: mi történik valójában, miről szól a történet, ki vagy a történetben, mit lehet tenni, a környezetvédelem kapcsán, hogyan készítik a méhek a mézet, miért fontosak a virágok és miért fontosak a méhek, mit tehet egy kisiskolás? Miért van többféle méz?

Reflexió

- Dicséret, könyvjelző (igen, lehet két könyvjelzője egy embernek), osztályposzter: a méhek felépítése, hányféle mézet készítenek a méhek (pl. hárs, repce, vegyes virágméz stb.)

Általános tapasztalatok

A foglalkozás felépítése

A képkönyves foglalkozásokat *a ráhangolódás – jelentésteremtés – reflektálás modellje* szerint építettem fel, lehetőleg tartva a 45 perces időkeretet. Emellett minden foglalkozás végén kaptak megerősítő, a későbbi olvasást és a *könyvtárhasználatot segítő ajándékot*: könyvjelzőt, memóriakártyát, posztert.

Természetesen az előzetes terv másként valósult meg a gyakorlatban, de volt néhány dolog, amihez ragaszkodtam, fixen szerepelt a foglalkozásban: a képkönyvek használata és a foglalkozás végi jutalom, s a folyamatos szóbeli jutalmazás és elismerés.

Minden esetben igazodtam az adott tanulócsoporthoz aktuális igényeihez. Volt, ahol közös, irányított meditációval fejeztük be az órát, de volt, ahol mozgásos játékkal. Nyilván ezekben az esetekben a lehetőségeknek határt szab a foglalkozásvezető motivációs bázisa és előzetes játékkismerete, tudása.

Többféle képkönyv bevezetése ugyanannál a csoportnál (pl. foglalkozássorozat keretében)

A foglalkozások egymásra épültek, a kiválasztott könyvek egyre bonyolultabb illusztrációkat és egyre elvontabb jelentésteremtési lehetőséget hordoztak magukban. Ez tudatos szerkesztés eredménye, nyilván az iskolai alkalmazás előfeltétele, hogy a tanító ismerjen minél több könyvet, s hogy ezek a könyvek megfelelő példányszámban elérhetőek legyenek.⁶

Nem tekinthetünk el attól a tényről, hogy a gyermekek számára a második és harmadik alkalommal már nem olyan nagy vonzerő a szöveg nélküli képkönyv, mint új műfaj és új dokumentumtípus. Ezért segítségünkre lehet a közös képkönyves olvasás és a történetmesélés során az egyre nehezebb, bonyolultabb, elvontabb, történeteiben nem várt fordulatokat tartalmazó, meghökkentő könyvek bemutatása.

Létszám

Az első foglalkozás kapcsán kiderült, hogy a képkönyvek természetüknél fogva nem viselnek el 12-14 gyermeknél többet, sokszor még ez a létszám is soknak bizonyul. Vagyis az az ideális, ha bontott csoportban dolgozunk, valamilyen szempont alapján „válogatott” gyermekekkel, esetleg fejlesztési céllal, például a fejlesztő szobában, fejlesztőpedagógus segítségével. Ezekben az esetekben nem

a foglalkozásvezető vagy a pedagógus módszertani bázisa hiányos, hanem egyszerűen nem működik ennél a műfajnál a nagy csoportlétszám. Kiscsoportban lehetséges a kötetlen, szabad beszélgetés, a kisebb képkönyves képek felfedezése, főleg, ha csak egy példány áll rendelkezésre a dokumentumból. A több képkönyvet alkalmazó módszer feltételeit most igyekszünk megteremteni, terveim szerint tavasszal ki is tudjuk próbálni.

Időkeret

Nagyon nehéz volt tartani a 45 perces tanórai keretet, mindig a végére jöttek bele a gyermekek a történetmesélésbe, sajnálatos módon nagyon sokszor a flow-állapot szakadt meg a csengetések miatt.

Felszerelések, bútorok

Érdeemes tapasztalni, hogy a gyermekek székre ülnek, babzsákon helyezkednek el vagy a szőnyegen. Fontos, hogy a foglalkozás előtt el kell dönteni, melyik bútor és ülőalkalmatosság hogy szolgálja a foglalkozást és az adott gyermekcsoportot. Nagy segítség volt, hogy könnyen el lehetett pakolni az asztalokat, ezáltal megfelelő foglalkozási teret tudtam kialakítani.

A foglalkozás előtt mindig érdemes megnézni a helyszínt és a lehetőségeket.

Kommunikáció és egyenlő bánásmód

Alapvető fontosságú volt, hogy mindenkit meghallgassunk, s hogy tudatosítsuk bennük: nincs rossz válasz. Nagy előny, hogy a foglalkozásokon olyan gyermekek is kiemelkedő szerepeket kaphatnak, akik egyébként a normál tanórán nem tudják megmutatni rejtett képességeiket, akik nehezen oldódnak fel vagy nehezebben aktivizálják fantáziájukat.

Ezáltal ők is megtapasztalhatják, van olyan tevékenység, ahol ők sem lógnak ki a sorból.

Egyéni differenciálás lehetősége

Az egyenlő bánásmód elve mellett a képkönyvek közös olvasásakor lehetőség van az egyéni differenciálásra is. Kiváló ez a tevékenység a szóbeli kifejezőkészség lemerésére, nagy segítséget nyújthat az esetleges differenciák és fejlesztendő területek feltérképezésében, például, hogy ki az, aki nehezebben fogalmaz, szókinccs, választékosság, egyszerű és összetett mondatok használata stb.

Egyéni és csoportos motiváltság

A gyermekek a tanítók elmondása szerint nagyon várták a foglalkozásokat, egyre bátrabban fejezték ki magukat, s egyre jobban figyeltek egymásra, s hallgatták meg egymás véleményét. A jobban és többet olvasó, az otthon mesét hallgató gyermek könnyebben tudta a fantáziáját bekapcsolni, mint a több készen kapott képet látó vagy nehezebben olvasó kisdíák.

Tanítói reflexió

Urbán Edina tanító, a 2. a osztályfőnöke kérésemre leírta véleményét az első foglalkozásról:

„A foglalkozás módszertani felépítése, dramatikus jellege kiválóan alkalmazkodott a másodikos osztály életkori sajátosságaihoz. Remek ötlet volt a könyvtárban, inspiráló környezetben, kötetlenül dolgozni. A csoport végig motivált, lelkes volt, ötleteikkel segítették az óra menetét.

Úgy gondolom, hogy a program egyszerre fejlesztette a tantárgyi tudásukat, a kreativitásukat, fantáziájukat, memóriájukat, szókincsüket, kritikus gondolkodásukat és figyelmüket. Tantárgyi kapcsolatként a magyar irodalom mellett megjelent a környezetismeret is az évszakok változásai, a vadon élő és a házi állatokról való beszélgetés során. A társakkal való kapcsolat, barátság, kölcsönös segítség, együttműködés révén az etika tantárgy is beszűrődött az órába. Mivel ez a csoport különösen nyitott és érzékeny volt a témára, könnyedén vették az akadályokat. Különösen tetszett a befejezésben indított beszélgetés az olvasás élményéről, fontosságáról.”

Azt hiszem, ennek fényében elmondhatjuk, a képkönyvekben hatalmas lehetőségek rejlenek, reméljük, hogy a munkánk során szerzett tapasztalatok segítségével használható módszereket tudunk átadni mind az óvodapedagógusok, mind a pedagógusok, mind a kisdíákok és nem utolsósorban a szülők kezébe, hogy elmondhassuk: mindenki képes olvasni.

Goda Beatrix: Szöveg nélküli képkönyvek feldolgozása 6. osztályos tanulókkal

Az óbudai Dr. Béres József Általános Iskolában⁷ lehetőségem nyílt hatodik évfolyamos tanulók számára három képkönyves foglalkozás tartására. Előzetesen kértem, hogy egy állandó tagokból álló csoportot biztosítsanak számomra, és a csoport létszáma ne legyen több 10-12 főnél. Korábbi tapasztalataimból arra lehetett következtetni, hogy az ennél nagyobb létszám, főleg a tinédzser korosztálynál nem működik hatékonyan. A már fejlett szókincessel rendelkező, jól kommunikáló, együttműködő tanulók esetében, csak ekkora létszámnál tudjuk mindenkinek biztosítani a megszólalás lehetőségét.

Az iskolavezetés döntésére a csoportalakítást a tanulókra bízta, a gyermekek önként jelentkezhetnek a csoportba. Előzőleg a tanulókat tájékoztatták arról, hogy könyves témával fognak foglalkozni ezeken az alkalmakon egy könyvtáros segítségével. A foglalkozás mindig ugyanabban az időben, egy tanítási óra keretében zajlott.

Mindhárom foglalkozás ugyanolyan felépítésű volt, ezzel is biztosítva a tanulók számára a kiszámíthatóságot, a hatékonyabb együttműködés lehetőségét. A tanóra első részében a ráhangolódás szakaszában egy, az adott foglalkozáson feldolgozott képkönyvtől teljesen eltérő, nagyméretű képről beszélgettünk. A rá-

hangolódás célja az egyes érzékszervek és kognitív funkciók bekapcsolása, élésítése volt. Ezt követően megmutattam az adott képkönyvet és beszélgettünk a címről, valamint a borítóról. Megtippeltük, hogy miről fog szólni a történet, kinek mi jut eszébe a címről. Majd a képkönyveket párban vagy közösen a elolvasták a tanulók és a történetet közösen megbeszéltük. Minden kép, minden mozzanat, jelentést kapott. Végül mindenki elmondhatta a véleményét a könyvről, az ábrázolási módról, a színekről. Meg kellett indokolni, hogy miért tetszett, vagy nem tetszett az adott könyv, kinek ajánlanák, milyen hasonló témájú könyveket ismernek.

A tanulókat a foglalkozások alatt folyamatosan figyeltem. A megfigyelés szempontjai a következők voltak:

- a színérzékelési és -értelmezési képesség,
- a képi metaforák, szimbólumok megértési képessége,
- a kérdésekre adott reakciók,
- a történethez való viszonyuk,
- a testbeszéd, a figyelem megtartása, aktivitás.

Az első foglalkozás *Rofusz Kinga: Otthon* című könyvére épült.⁸

A tanulókkal való első találkozás alkalmával egy bemutatkozással kezdtük a foglalkozást. Mindenki elmondta a nevét, és hogy melyik osztályba jár, továbbá, hogy miért jelentkezett a foglalkozássorozatra. Ezután ismertettem a tanulókkal, hogy hogyan fognak zajlani az órák, valamint, hogy ők egy kísérlet részesei, amelynek során különleges könyvekkel fognak megismerkedni, olyanokkal, amiket még csak nagyon kevesen láttak hazánkban. Elmondtam, hogy mindannyiuk aktív közreműködésére számítok, véleményük fontos. Megtudták, hogy a későbbiekben publikálni fogom az itt szerzett tapasztalataimat. Ezek az információk szemmel láthatóan felkeltették a tanulók érdeklődését, fontosnak érezték magukat és végig aktívan részt vettek a foglalkozáson.

A *ráhangolódás* egy mozgalmas, sokszereplős kép segítségével történt. Elmondtam, hogy a kép célja az, hogy felébressze a megfigyelőképességüket. Fontos, hogy minél több részletet azonosítsanak rajta, elinduljon a közös gondolkodás, a képen látható jelenet megfejtése. Ennél a pontnál leszögeztük a legfőbb csoportszabályt is, miszerint, *mindenkit meghallgatunk, mindenki véleménye egyformán fontos és értékes*. Ezt a későbbiekben minden alkalommal többször megbeszéltük, teret adva így a félénkebb, visszafogottabb, valamint a magabiztosabb tanulóknak egyaránt. A második foglalkozástól a tanulók már egymást figyelmeztették erre a szabályra.

A *jelentésteremtés* a könyv borítójának megfigyelésével kezdődött. Meg kellett tippelniük, hogy miről fog szólni a könyv. A borítón megjelenített kisfiút elnevezték, rövid kis életrajzot találtak ki számára. Ez a rész az adott témához tartozó előzetes tudás előhívására adott lehetőséget minden foglalkozáson.

Ezután párosával kézbe kapták a művet. Körülbelül 15 perc állt a rendelkezésükre, hogy a történetről halkán beszélgetve jelentéssel ruházzák fel a képeket. Azt az utasítást kapták, hogy felváltva meséljék el egymásnak a történetet, együtt dolgozzanak, gondolkozzanak folyamatosan. Miután minden pár befejezte a saját történetét, közösen néztük át a könyvet és létrehoztunk egy újabb verziót, úgyhogy mindenki elmondhatta, hogy az első alkalommal mit vett, vagy mit nem vett észre a képeken. A közös beszélgetés egyéb témákat is indukált, tisztázásra kerültek a felmerülő ismeretlen fogalmak.

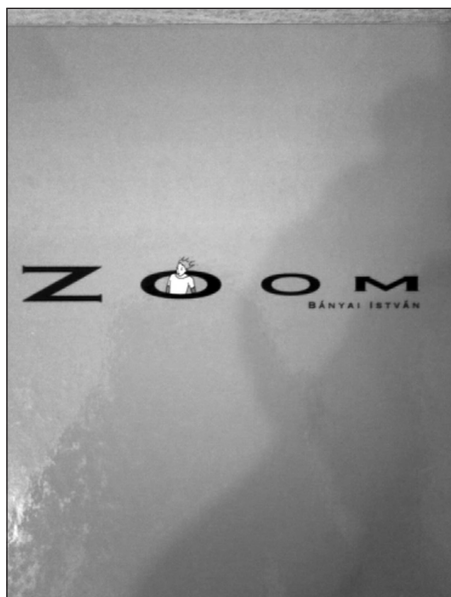
Minden tanuló folyamatosan és az óra végén is dicsértet kapott, megköszöntem munkájukat. A foglalkozáson aktívak voltak, véleményüket szabadon és kreatívan fogalmazták meg. Sikerélményben volt részük, azonnal tetszett nekik a szöveg nélküli képkönyv műfaja. Megfigyelésem alapján a színérzékelési és -értelmezési képességük megfelelő volt, a képi metaforákat, szimbólumokat értették. Egyedül a kislány édesanyjának vörös haja nem tetszett több gyermeknek. A piros szín erőteljes használatát az anya karaktere esetében nem mindenki értette. Erről többet beszélgettünk és együtt jöttünk rá a színhasználat jelentőségére. A történetet többen érezték magukhoz közelinek, kerültek már hasonló helyzetbe, mint a főszereplő kislány, azonosultak vele.

Az első foglalkozás után megtudtam, hogy a csoportban több hátrányos helyzetű és/vagy tanulási nehézséggel küzdő gyermek is van. A tanulók közötti ilyen típusú különbséget vagy hátrányokat a képkönyves foglalkozás alatt egyáltalán nem lehetett tapasztalni. Ami megfigyelhető volt, hogy a dicséret és az az elv, hogy mindenkire egyformán figyelünk, erősen motiválta őket. A tanulásban legtöbb nehézséggel rendelkező tanuló minden foglalkozás végén külön elbúcsúzott tőlem, és várta a neki szóló egyéni dicsértet és bátorítást. Ezt természetesen meg is kapta minden alkalommal.

A második foglalkozás *Bányai István: Zoom* című könyvére épült.⁹

Ezen a foglalkozáson a tanulók már ismerték az óra menetét. A *rábangoló* kép ebben az esetben egy pár vonalból és kevés szín használatával készült alkotás volt, amely egy medencébe ugró embert ábrázolt. A képpel a céloom a fantázia minél hatékonyabb használata volt. A kép segítségével el kellett képzelniük, fel kellett idézniük, hogy milyen a strandon vagy a vízparton az élet, milyen hangokat lehet hallani, milyen illatokat lehet érezni.

A *jelentésteremtés* a könyvborító közös megtekintésével kezdődött. Ezt követően megbeszéltük a „zoom” szó jelentését. A tanulók megtüppelték, hogy miről fog szólni a könyv. A könyvet három egyenlő részre osztottam. Minden harmad után a tanulóknak le kellett írniuk egy lapra csendben és önállóan, hogy szerintük hogyan fog folytatódni a történet. A véleményeket összevetettük, megvitattuk. A közös olvasás alatt minden oldalról kiválasztottunk egy-egy érdekes részletet, amit megbeszéltünk. A végén megvitattuk, hogy az egyes részek után leírt tippek

mennyiben tértek el a könyvben látottaktól, és mindenki kiválaszhatta a kedvenc képét.

Ez a könyv az első foglalkozáson látottakhoz képest hosszabb volt, minden egyes részletét egy tanóra keretében nem lehet feldolgozni. Azonban részletgazdag ábrázolásmódja és témaválasztása, sok megbeszélésre alkalmas témát indukálhat.

A foglalkozás végén szavazhattak a tanulók, hogy az első vagy a második könyv tetszett-e nekik jobban és egyértelműen a másodikra szavaztak. Indoklásukban többek között a könyv témaválasztása és a harsány színek szerepeltek. Valamint kitértek arra, hogy ezt egyértelműen pozitív történetnek érezték. Fontos megemlíteni, hogy ennél a foglalkozásnál a tanulók csoportokra bontva asztaloknál ültek. Ez a szervezési forma nem volt olyan hatékony, mint az első és harmadik foglalkozáson alkalmazott, amelyekken kör alakba rendezett székeken foglaltak helyet.

A harmadik foglalkozás *Marla Frazee: The farmer and the clown* című művén alapult.¹⁰

A foglalkozás elején az érzelmekről beszélgettünk egy olyan kép segítségével, amely különböző arckifejezéseket ábrázolt. Az egyes arcok közvetítette érzéseket fel kellett ismerni, el kellett játszani és utánozni.

A szerzőt és a könyvet is több díjjal jutalmazták már. A témaválasztása önmagában is különleges: egy magányos idős farmer és egy kis bohóc szokatlan találkozásáról szól. A farmer és a bohóc egy egész napot együtt töltenek, mialatt megismerkednek és megkedvelik egymást.

A jelentésadást, a könyv képeinek értelmezését, ebben az esetben együtt végeztük. Először csendben végig kellett nézniük a könyvet, miközben felmutattam és lapoztam azt. Előzőleg kértem, hogy alaposan figyeljék meg a szereplők arc-kifejezéseit. Ezt követően értelmeztük a szomorú, magányos farmer és a mókás bohóc egy-egy jelenetét. A tanulóknak fel kellett építeniük a farmer korábbi életét, miért lehet magányos és szomorú. Majd folytatták a történetet az ismertek alapján. Mindenki pozitív folytatást tervezett és valamilyen nagyobb tragédiát sejtett a farmer korábbi életében. A történetet meghatónak és szépnek tartották. Főképp a lányokat érintette meg, együtt éreztek a szereplőkkel. A könyv felveti a honvagy és a családtól való elszakadás kérdését. Fontos megfigyelni, hogy melyik szereplő hogyan változik meg a történet során.

Ezt követően a tanulók befejezendő mondatokat kaptak egy-egy papíron. A mondatok a szereplőkkel és a történettel voltak kapcsolatban. A mondatokat be kellett fejezniük, és meg kellett indokolniuk a válaszaikat.

A harmadik foglalkozást a három könyv összehasonlításával zártuk. Mindenki elmondhatta melyik könyv miért tetszett vagy nem tetszett neki. Meghatározták, hogy szerintük melyik könyvet milyen korosztálynak mutassam meg a későbbiekben.

Összegzésként elmondható, hogy a három foglalkozáson mind a 12 tanuló aktívan részt vett. A szöveg nélküli képkönyvek sikert arattak. Játéknak élték meg a foglalkozásokat. Élvezték, hogy elmondhatják a véleményüket, szabadon beszélgethetnek velem, mivel a válaszaikat nem minősítem, minden megoldást elfogadok. A foglalkozások után a magyartanárnak megdicsértem a tanulókat, külön-külön is elmondtam róluk, hogy mennyire aktívak voltak.

A színérzékelési és -értelmezési képességük minden alkalommal jól működött. Testbeszédük arról tanúskodott, egy-két kivételtől eltekintve, hogy jól érzik magukat a foglalkozások alatt, figyelnek egymásra és a könyvekre is.

*

A szöveg nélküli képkönyvek iskolai és könyvtári foglalkozásokon való alkalmazása egyértelműen sikeresnek bizonyult. Fontosnak tartottuk, hogy az esetleírásban ne csak a sikeres mozzanatok, hanem a buktatókat is leírjuk. Az elmúlt egy évben megkezdett módszertani munka, eszköztárunk összeállítása, valamint az egyes korosztályokhoz tartozó képkönyvek összegyűjtése folyamatosan zajlik. Az elkövetkezendő hónapokban az elméleti és a gyakorlati munkánkról több fórumon is részletesen beszámolunk majd.

Jegyzetek

1. Az esettanulmány Goda Beatrix korábbi cikkének szerves folytatása. Lásd Goda Beatrix: *„silent book” alkalmazásának lehetőségei könyvtári foglalkozásokon* = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 28. évf. 2019. 5. sz. 4-10. p.
2. *Nemzeti alaptanterv* 2012. <http://ofi.hu/nemzeti-alaptanterv> (2019.12.05.)
3. Számos fantáziát bekapcsoló játékról olvastam, de kiemelném Gabnai Katalin kötetét. Lásd Gabnai Katalin: *Drámajátékok: Bevezetés a drámapedagógiába*. Budapest, Helikon, 2011. 334 p.
4. Az osztályfőnökök, Hegedűsné Szokol Ágnes és Urbán Edina, valamint Bábszki Fruzsina az első perctől kezdve örömmel segítettek, támogattak, köszönet érte. Köszönöm Kapocsi Tímea igazgató asszony támogatását is.
5. Jelen esetben az olvasás a képkönyvek szöveg nélküli világának értelmezését kell érteni, olvasni nem más, mint a illusztrációk segítségével történetet létrehozni.
6. Ebben lehetnek segítségére a pedagógusoknak a könyvtárosok és a könyvtárak, hiszen ha nincs ilyen képkönyves ajánló és nincs beszerzési keret, nehezen valósítható meg a képkönyvek iskolai jelenléte.
7. Köszönettel tartozom a Dr. Béres József Általános Iskola igazgatójának Mártonné András Máriaának és Jósvai Mária magyartanárnak, hogy lehetőséget kaptam iskolájukban a foglalkozások megtartására.
8. Rofusz Kinga: *Otthon*. Budapest, Vivandra Kiadó, 2018. 64 p.
9. Bányai István: *Zoom*. Budapest, PrintXBudavár, 2005. 64 p.
10. Frazee, Marla: *The farmer and the clown*. New York, Beach Lane Books, 2014. 32 p.

Családbarát könyvtár

Családbarát szolgáltatóhely címet kapott a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár. A Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft. 2019-ben hirdette meg a kezdeményezést. A bronz fokozatú tanúsítványt több mint kétszázan érdemelték ki. Köztük egyedüli könyvtárként a zalai bibliotéka. Az elismerést Novák Katalin államtitkár asszonytól Kiss Gábor igazgató vette át.

(Forrás: Könyvtárosok Facebook-csoport és zegtv.hu)